

Hvordan lese hellige skrifter?

Einar Gelius' bok *Sex i Bibelen* møter motbør fra flere hold. Teologiprofessor Jone Salomonsen kritiserer hans måte å lese Bibelen på.

Flere mener at Gelius får assosiasjoner til sex på de merkeligste steder, og at hans innblanding av personlige erfaringer er ubehagelige. (Nå vil kirken også reise [avskjedssak](#) mot ham.) En leseverdig kritikk kommer fra teologiprofessor Salomonsen i *Morgenbladet*. Hun er skeptisk til hvordan Gelius som teolog håndterer tekstmaterialet.

Hovedproblemet med Gelius er at han skriver boken sin som ordinert prest og står frem i fulle presteregalier, samtidig som han som tekstprodusent insisterer på scenografien i terapirommets trygge og konfidensielle snakkekultur. På terapibenken kan alt i teorien sies, alt eksotiseres, alle skjulte hemmeligheter slippes fri. Men vel å merke bare hvis det sitter en kvalifisert «ramme» i rommet og tar imot, en som lytter uten å dømme, og som heller ikke lar seg rive med av stønningen. En hvis mål er transformasjon av person gjennom ord, aktiv lytting og tilstedeværelse, overføring og motoverføring.

Men offentlighetens retoriske tekstunivers har intet umiddelbart overføringspotensial. Dette befinner seg fortsatt og uavkortet i ritualet. Derfor kan ikke Gelius snakke til oss slik han kan til sin terapeut, eller slik han lar andre gjøre i sjelesorg med seg, i én lang, ukvalifisert tankerekke, i én

lang, flat tekst, prinsipielt stum og blind for den han snakker til. Det er overhodet ingen der til å ta imot ham i det offentlige rom dersom han ikke snakker til oss. Tiltalen må skje via en tredje, en representasjon, en sak og et kritisk tolkningsprinsipp. Og skal noe komme ut av samtalen som ikke allerede på forhånd er kjent må den tillate at en form for subjektivitet og forhandling trer frem som er større, eller dypere, enn artig sjonglering mellom tekst og kontekst ut fra en suveren posisjon. Hvis ikke vil enten bare han manipulere oss eller vi ham. Å kunne dette større arbeidet kalles å ha rituell kompetanse. Det burde være prestens fremste disiplin.

For å sette det litt på spissen kunne vi si at gamlemåten å manipulere med hellige tekster på var basert på kultisk autoritet sammen med husets overautoritet: Hva betyr denne tingen og denne teksten? Jo sannelig, du har hørt, men nå skal du høre noe nytt. Gå ut og gjør det denne tingen og denne teksten sier. En annen måte utviklet seg i reformasjonstiden, og vokste seg sterk i vårt land med pietismen. Den var basert på hjertets røst som korrektiv til kirke og hus, og brukte kirkebakken som kampplass for enten å tvinge frem eller bryte seg løs fra den rette lesemåten. Det interessante ifølge sosiologen Bruno Latour er at reformasjonen frembrakte et helt nytt rituell prinsipp, nemlig forsamlingen. Den er ikke kultisk, men representativ. Den har kvittet seg med Gud i tingen, og konstituerer tvert imot tingen (ved Guds hjelp) hver gang den møtes og konstituerer seg selv.

Det ikke-manipulerende ritualet er ifølge Latour dypt demokratisk og består av to like-ordnede prinsipper: felles kriterier for hvem som skal representere kollektivet i sirkelen, felles kriterier for hvordan vi skal beskrive selve saken, det som er sirkelens fokus og grunnen til at den kommer sammen. Først når grunnlaget for god beskrivelse er etablert har vi håp om å drøfte en felles sak og finne ut av ting. Latour peker også på at det ikke er nødvendig med hellige tekster for å enes om normative kriterier for god beskrivelse. Det faktum at sirkelen samles fordi noe står på spill, krever at saken beskrives ordentlig. Det er avgjørende for drøftingens utfall og vårt felles samliv etter ritualet.

Dersom vi med litt velvillighet sier at vi har en mulig sirkel og en mulig felles sak med Gelius, står vi nå i en kritisk fase av beskrivelsen. Det er heller ikke klart hvem som kan delta i samtalen, eller hvor den foregår. Det som er klart, er at saken ikke forsvinner ved å si som domprost Olav Dag Hauge, at det er leit at Gelius finner det nødvendig å lage en bok som synliggjør sider ved Bibelen som ikke er dens sentrale tema. Nei, saken må og skal frem, men hvorfor og på hvilken måte?

Filosofen Judith Butler ser litt annerledes på forutsetningene for et vellykket sirkelarbeid enn det Bruno Latour gjør. Hun henter frem begrepet *kritikk* og peker på Theodor Adornos distinksjon mellom det å felle en dom og å komme med kritikk. Når vi dømmer, underordner vi det partikulære en kjent kategori; når vi kritiserer, spør vi etter konstitueringen av kategoriene som sådan. Gelius leter etter sex i Bibelen og finner, så underordner han funnet en sexkategori fra samtiden som han ikke setter spørsmålsteget ved. Han undrer seg derfor heller ikke over hva kjønn betyr, eller hvorfor det er slik at ekteskap og slektskap, teltflytting og hagebruk, utgjør Bibelens primære teologiske språkbrønner, slik at det å gifte bort Jesus med Maria bare ville vært mer av det samme, og faktisk ikke frembrakt noe nytt evangelium – hvor kongelig og likeverdige dette ekteskapet enn måtte ha

vært. Altså holder det ikke å evaluere et objekt eller en praksis som god eller dårlig uten kritisk å spørre etter rammene for selve evalueringen.

Med Michel Foucault tar Butler et skritt forbi Adorno og hans underordning/ramme-problematikk. Ifølge Foucault blir kritikk først til når vi bidrar til å artikulere det som ennå ikke har plass i språket, det som ennå ikke befinner seg i rammen eller innenfor den, men på siden, bak eller foran og som kommer frem når noe står på spill og noen vil rekonstituere seg selv i normen fremfor bare å følge den. Det dreier seg ikke lenger om å undersøke hvem som følger og hvem som bryter etablerte tekster og koder, og om de i så fall gjør det med eller mot konsensus, slik Bruno Latours løsning kan synes å innebære, men om å forstå hva slags subjektivitet disse tekstene og kodene både forutsetter og hjelper å frembringe. Hva slags menneske var det mulig å være i gammeltestamentlig tid, og hva slags menneske er det mulig å være i dag, og hvordan frembringer vi nye måter å være til på, for oss selv og for hverandre?

Jone Salomonsens tekst kan i sin helhet leses på [Morgenbladets nettsider](#).